

מקוה כלים שנמצא חסר

א. מעשה במקוה של טבילת כלים שנמדד ונמצא חסר וקודם לכן השתמשו זמן רב לטבילת כלים הניקחים מנכרים. הנה במקוואות פ"ב מ"ב תנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע, בין ברי"ה בין ברה"י טמאות. ומבואר הטעם משום דאף שיש חזקת המקוה שהיה כשר, אבל יש הרי חסר לפניך עם חזקת טומאה של הכלים.

והנה בהמשך המשנה במקוואות תנן במה דברים אמורים בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה כגון אכל אוכלים טמאים ושתה משקין טמאים בא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין וירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל אפילו טבל ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו שני מקוואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו טבל באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל ספיקו טהור רבי יוסי מטמא שר' יוסי אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא בפסולו עד שיודע שטהר אבל ספיקו ליטמא ולטמא טהור.

וברמב"ם פ"י ממקוואות ה"ו מבואר שפסק כת"ק דבטומאה דרבנן ספק טהור אף שיש חזקת טומאה, ועי' בשו"ע יו"ד סי' ר"א סעיף ע"א, ובט"ז שם כ' דפסק כר' יוסי, ותמה במל"מ שם שבד' הרמב"ם מבואר כרבנן, גם עי' שו"ע יו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס אות כ' שכי' דלא אמרי' ספקא דרבנן לקולא במקום חזקה וק' מד' הרמב"ם, (ועי' בשו"ע שם אות כ"א ובפ"ת שם). והשתא להסוברים שטבילת כלים דרבנן הרי דמייא לסיפא דמתני' שבטומאה דרבנן פליגי תנאים אם אזלי בתר חזקת טומאה או לא.

ב. והנה אם טבילת כלים הניקחים מנכרי דאורייתא יליע שאף בשמנה אמרו שטומאה דאורייתא טמא, היינו לענין טבילת כלים מטומאה אבל לענין טבילת כלים הנקחים מן הגוי שאין זה טבילה מטומאה יליע אם אפ"ל כאן חזקה של הכלי.

ועי' באוה"ל סי' שכ"ג ס"ז, שגם אם טבילת כלים דאורייתא אבל איסור שימוש קודם הטבילה אינו דאורייתא.

והעירו מד' פמ"ג בהל' פסח סי' תפ"ז שדן אם מותר להשתמש לד' כוסות בכלי זכוכית שלא טבל משום דעשה של ד' כוסות ידחה איסור דרבנן של שימוש בכלי זכוכית, ומבואר בדבריו שבכלי מתכות לא נסתפק כלל ומבואר שזוהי האיסור דאורייתא ע"ש.

ג. ועי' בשו"ת הגרע"א ח"א סי' ז' שדן אם בקיום מצות יש לומר ג"כ חזקת חיוב, ע"ש לגבי מה שאין סומכים על חזקה דרבא לדאורייתא, אם הוא רק במקום חזקה ודן שם אם במצוות ג"כ אמרי' חזקת חיוב, והנה אם גם במצוות יש חזקת חיוב א"כ שוב יש כאן תרתי לריעותא שכנגד חזקת המקוה יש הרי חסר לפניך וגם חזקת חיוב של טבילה, אבל אם לא חשיב חזקת חיוב במצוות א"כ יש כאן רק הרי חסר לפניך וחזקה דמעיקרא דמקוה עדיפא.

[ועי' ביו"ד סי' ק"כ ס"י"ד שאין מאמינים קטן על טבילת כלים וע"ש בט"ז משום שטבילת כלים דאורייתא, וע"ש בפ"ת שכי' אין מאמינים קטן לפי שטבילת כלים דאורייתא. ט"ז ועיין פמ"ג בא"ח סי' תנ"א במשבצות סק"ו כתב דצ"ע דאף בכלי זכוכית שהוא דרבנן ג"כ נראה

דאינו נאמן כיון שיש לו חזקת איסור כבסי' קכ"ז ס"ג בסוף הג"ה. ומיהו בזכוכית כל שהגיע ל"ג שנה א"צ לבדוק אחר ב"ש ובכלי מתכות יש לומר דצריך לידע שהוא גדול עכ"ד מיהו י"ל דהכא אף בכלי מתכות א"צ לידע דהכא קיל מכל איסור דאורייתא כיון שאם עבר והשתמש בלא (הגעלה) טבילה לא נאסר מה שבתוכו כמ"ש בהג"ה סוף סימן זה וכמו שכתבתי סברא זו לעיל סק"ה בשם תפ"ל"מ ע"ש ועמ"ש"ל סימן רפ"א סק"ז ודו"ק.

והדברים צ"ב, ואפשר שכוונתו דמה שאין סומכים על חזקה דרבא בדאורייתא הוא רק נגד חזקה, וכמו לצד א' בשו"ת הגרע"א סי' ז', ולזה ס"ל להפ"ת שאילו היו הכלים אוסרים התבשיל היה שייך בהם חזקת איסור אבל הואיל ואין אוסרים תבשיל אין זה אלא מצוה וע"ז אין חזקה].

ד. וכן יש לדון בטבילת כ"ג ביו"כ שאינה טבילה מטומאה אם נמצא חסר אם חייב לחזור ולטבול, אך יש לדון דאף שכהן גדול שעבד בלא טבילה אין עבודתו פסולה, עי' יומא ל', אבל הואיל ולכתחילה צריך לטבול לעבודתו א"כ נמצא שטבילתו מכשרתו לעבודה לכתחילה, ויש ע"ז חזקה שעד עתה היה חסר לו הכשר זה.

וכן יש לדון בטבילת כלים דאפשר שעל מצות הגברא לא אמרי' חזקת חיוב, אבל כל שיש מצווה בחפצא הרי כמו טבילת כלים, הרי יש לו חזקה שעדיין לא נעשית בו מצוה זו.

ושוב שאלתי לכב' רבנו הגר"ד לנזו ואמר ג"כ שחיוב טבילה הוא דין בכלי ע"כ שייך בו חזקה שאינו טבול, וכן בכ"ג יש ספק אם קיבל מעלה ע"י הטבילה ושייך ע"ז חזקה.



צבא הלוי

ברמב"ם פ"י ממקוואות ה"ו מבואר שפסק כת"ק דבטומאה דרבנן ספק טהור אף שיש חזקת טומאה, ועי' בשו"ע יו"ד סי' ר"א סעיף ע"א, ובט"ז שם כ' דפסק כר' יוסי, ותמה במל"מ שם שבד' הרמב"ם מבואר כרבנן, גם עי' שו"ע יו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס אות כ' שכי' דלא אמרי' ספקא דרבנן לקולא במקום חזקה וק' מד' הרמב"ם, (ועי' בשו"ע שם אות כ"א ובפ"ת שם). והשתא להסוברים שטבילת כלים דרבנן הרי דמייא לסיפא דמתני' שבטומאה דרבנן פליגי תנאים אם אזלי בתר חזקת טומאה או לא.

עובר לעשייתו בברכת טבילת כלים

הגרע"א ביו"ד סי' ק"כ הביא מהפמ"ג בא"א סי' שכ"ג ס"ק י"ג שנסתפק אם לא בירך על טבילת הכלי קודם הטבילה אם יכול לברך אח"כ.

וביאור הספק י"ל דהנה בפסחים ז' ע"ב אי' כל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתו חוץ מהטבילה משום טבילת גר שעדיין אין יכול לברך קודם הטבילה, וכי' התוסי' דע"כ בכל הטבילות אפשר לברך אח"כ משום דכיון דאיכא טבילת גר דלא חזי קודם הטבילה ע"כ לא חילקו בכל הטבילות, והשתא יש לדון אם לא חילקו דוקא בטבילת אדם או גם בטבילת כלים.

והנה לענין הדלקת נר שבת נחלקו הפוסקים (עי' בסי' רס"ג ס"ה) אם מברכת קודם ההדלקה ככל המצוות שמברכים עובר לעשייתו, או אחר ההדלקה כמנהגינו משום דע"י הברכה מקבלת שבת ע"כ תברך אחר ההדלקה, וידוע שאשת הדרישה אמרה שכ"ז בהדלקת נר שבת שאם מקבלת שבת אין יכולה להדליק, אבל בהדלקת נר יו"ט אף אם מקבלת יו"ט אכתי יכולה להדליק ע"כ תברך קודם לכן ככל המצוות שמברכים עליהם עובר לעשייתו, אבל במג"א רס"ג ס"ק י"ב כי' שאינו כן דלא

חלקו חכמים וכמשי"כ התוס' הנ"ל בפסחים, וכן הוא לענין נטילת ידים שמברך אחר נטילה גם אם ידיו נקיות, ובדגול מרבבה שם כ' שאין ראוי מהנ"ל דכל היכא שנוסח הברכה שוה בזה אמרו לא פלוג אבל ברכת הדלקת נר של יו"ט הרי היא בנוסח אחר מברכת הדלקת נר של שבת וע"כ ל"ש בזה לא פלוג, וראוי לזה מהדלקת נר חנוכה שמברך קודם לכן ולא אמרי' דלא פלוג בהדלקה ויברך אחר הדלקה, ועי' בחת"ס בשבת פ' במה מדליקין שהביא שאשת הדרישה אמרה בעצמה דהוא מידי דהוי אנר חנוכה, ובאמת שיש קצת לדון דאינה ראוי מנר חנוכה דלא רק שהברכה חלוקה אלא גם היא מצוה אחרת משא"כ בנר שבת ונר יו"ט שהיא אותה מצוה ורק שהברכה חלוקה, והשתא לענין ברכת טבילת כלים אם שייך בזה לא פלוג לברך אח"כ הרי הברכה חלוקה שבטבילת אדם מברכים על הטבילה, ואילו בטבילת כלים מברכים על טבילת כלי וכמבואר בשו"ע ק"כ ס"ג, וא"כ ל"ש בזה לא פלוג להדגול מרבבה והחת"ס הנ"ל, ואילו להמגי"א אפשר שגם בזה שייך לא פלוג. [ועי' באבני"מ י' ד"ה איברא מה שהביא ממג"א ס"י שכ"ג שכשטביל כלים בשבת שלא יברך משום שכשמברך נראה כמתקן כלי, והק' ע"ז דקימ"ל אשה נדה טובלת בשבת, ואי' בגמ' דהטעם משום דאדם נראה כמיקר ולא כמתקן גברא וא"כ איך תברך אשה נדה בשבת שהרי אם תברך נראה כמתקן, ובהגהה שם מהגאון ר' עניל תלמיד הקצוה"ח כ' עי"ל שמברכת אחר הטבילה וע"כ בעת הטבילה הוי כמיקר משא"כ בטבילת כלי שצריך לברך עובר לעשייתן קודם הטבילה ע"כ נראה כמתקן, ולפ"ד הפמ"ג הרי אפשר שגם בכלי יוכל לברך אח"כ].

מגרשי הערים

ומגרשי הערים אשר נתנו ללוים מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב [ל"ה ד']. ובעירובין נ"ז א' רבינא אמר מאי רביע רביע דתחומין רב אשי אמר מאי רביע רביע דקרנות, וכי' התו' ד"ה מאי "קסבר דאין מגרש לקרנות ורב אשי סבר דאדרבה אין מגרש אלא לקרנות ולא לתחומין". ועי' ב"ב כ"ד ב' מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה כו', ובגמ' מ"ט אמר עולא משום נוי העיר, ותיפ"ל דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה. וק' מאי הק' בגמ' תיפ"ל משום אין עושין שדה מגרש, והרי נפ"מ לרבינא בקרנות ולרב אשי מול העיר ולא בקרנות, ועי' שפ"א שסתימת הרמב"ם נ' שמגרש סביב לכל העיר.

קבורת יוסף בעיר מקלט

במכות י"ב א' א"ר אבהו ערי מקלט לא נתנו לקבורה דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם לחיים נתנו ולא לקבורה, והיינו שאין עושים קבורות במגרש. והנה בסי' יהושע (כ"ד ל"ב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שכם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה. וק' איך קברו שם את עצמות יוסף, והרי שכם היתה מערי מקלט כמבואר ביהושע פכ"א. ועי' צה"ל מכות ס"י כ"ח.

רוצח שנטמא להיכן יגלה

מכות י"ב ע"ב ת"ר ושמתו לך מקום וגוי' ושמתו לך בחייד מקום ממקומך אשר ינוס שמה מלמד שהיו ישראל מגלין במדבר להיכן מגלין למחנה לויה. ויש להעיר דהרי זב משתלח חוץ למחנה לויה, וכמו כן מבואר בפסחים דף ס"ז ע"ב דבעל קרי משתלח חוץ למחנה לויה,

ומצורע משתלח חוץ לגי' מחנות, והשתא רוצח בשוגג במדבר שנעשה זב או בע"ק או מצורע מה היה לו לעשות. ועי' צה"ל מכות ס"י כו.

תימה בד' יב"ע

גואל הדם הוא ימית את רוצח בפגעו בו הוא ימיתנו [ל"ה י"ט], ובתרגום יונתן עד יערעיניה מברא לקרויא האילין, וצ"ב שהרי איירי כאן ברוצח במזיד ואינו נקלט ומאי נפ"מ אם הוא בעיר מקלט או חוץ לעיר מקלט.

הרב שגלה

יבמות י' ע"א א"ר יוחנן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו, איני והא א"ר יוחנן מנין לדברי תורה שהן קולטין שנאמר את בצר במדבר וגוי' וכתוב בתריה וזאת התורה, לא קשיא הא בעידנא דעסיק בה כו', ואי בעית אימא מאי קולטין ממלאך המות. וצ"ע דמאי הק' בגמ' שדברי תורה קולטין ואם כן אמאי צריך לגלות, שהרי לכאוי' לא גרע מאילו הרג בתוך עיר מקלט שצריך לגלות לעיר אחרת, ועי' ברמב"ם פ"ה מרוצח הי"ד דמי שקלטו המזבח אין מניחין אותו שם אלא מוסרין לו שומרים ומגלין אותו לעיר מקלטו, ולכאוי' הטעם משום שיש עליו חיוב גלות, ואם שנמצא במקום שקלטו, וא"כ הי"נ בד"ת אף שקולטין אבל יש עליו חיוב גלות, וצ"ע.

הורג אשה

בסנהדרין דף פ"ד ע"ב הביאו בגמ' ילפותא כל מה נפש לחייב על הורג קטן, ובתנו' הביאו ג"י שצריך לילפותא על הורג אשה, וכ"ה בתו"כ פ' אמור שצריך לילפותא על הורג אשה, וק' שהרי נאמר בפסוק להדיא בפ' משפטים וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקום ינקם, וקו' זו הק' בסי' מרגליות היס שם, והנה קו' זו ק' מהורג אמתו ואפשר שק' גם מהורג עבדו שהרי עבד דינו כאשה למצוות, ותי' שהרי בהך דינא דהורג עבד נאמר שאם יום או יומיים יעמוד אין נהרג עליו וא"כ אי מהתם הו"א דהורג אשה חייב אבל יהא בו פטור של יום או יומיים, ומ"מ הוא צ"ע דפטור של יום או יומיים כתיב באדון המכה עבדו שהרי יש לו רשות להכות את עבדו וכמבואר ברמב"ם פ"ב מרוצח הי"ד, ול"ש כן באשה סתם.

ההזמנה

יומא פ"ג. ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל, טבל וכו'. והק' הפרשת דרכים [דרוש י"ט] היכי משכח"ל שיגיע לידי אכילת טבל, הרי ע"כ מדובר שצריך לאכול את כל המאכל וא"כ יכול להפריש תרומה ולהחזירה לשיריים ולבטלה ברוב, שהרי דינא דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדרבנן בעלמא. [ובאמת בגיליון צה"ל קורח תשפ"א הובאו ד' האבני"מ שבתרומה יש איסור דאוי' לבטלה מדין משמרת תרומתי ולפ"ז ל"ק]. והנה היעב"ץ [ח"א ס"י קל"ה] הוכיח מירושלמי ריש פ"ד דדמאי שתרומה שחזרה למקומה הדרא לטיבלה ונהפכו השיריים להיות טבל כבתחילה. ועפ"ז כ' החת"ס [יו"ד ש"י"ט] ליישב את קו' הפרשת דרכים דמטעם זה אינו יכול להפריש התרומה ולבטלה בשיריים דהדרה לטיבלה. אמנם יל"ע דאכתי יכול לחלוק המאכל לבי' חצאין ולהפריש תרומה מכל חלק בפני"ע ולאחמ"כ לערב ולבטל כל תרומה בשיריים של החצי השני ולא הדר לטיבלה. [מאת העורך].